

YLLKA R. IMERI

**KOMUNIKIMI PËRMES TEKSTEVE LETRARE
DHE JOLETRARE**

SFONDI

Për një kohë shumë të gjatë shenja që ka shënuar kufirin e fushës së studimeve të një gjuhëtari, ka qenë shenja e pikësimit që ka përmyllur fjalinë. Mirëpo, në disa dekadat e fundit pranohet tashmë në mesin e gjuhëtarëve se komunikimi i njerëzve nuk përfundon te pika e fjalisë. Komunikimet, ndonëse ndonjëherë mund të përmbushen me një fjalë a fjali të vetme, kryesisht realizohen me njësi më të gjera se fjalitë. Këto njësi mund të zbërthehen më tutje në fjali dhe fjalë e njësi të tjera më të vogla. (Rugova. 2009:28)

Tekstet letrare janë tekste që janë narrative, ose tregojnë një histori dhe përmbajnë elemente të fiksonit. Tekstet letrare përfshijnë romane, tregime dhe poezi. Megjithatë, tekstet joletrare janë tekste, qëllimi kryesor i të cilave është të përcjellin informacione dhe të mos kenë të njëjtat elemente narrative dhe imagjinare si tekstet letrare. Shembuj të teksteve joletrare përfshijnë tekstet shkollore, dokumentet ligjore, artikujt në revistat akademike, recetat, dhe librat e udhëzimeve.

Metoda që kemi përdorur në këtë punim është metoda deskriptive. Fillimisht kemi mbledhur materialin pastaj kemi vazhduar punën në tavolinë. Përbërja e cilit tekst mund të jetë e vështirë. (Vaux, Bert, Cooper Justin 2003:188).

Ta diskutojmë sërish tekstin në rrafshin gjuhësor, si një njësi që ndryshon nga fraza dhe paragrafi. Derisa paragrafi është një njësi tipologjike me më shumë fraza, teksti mund të jetë një frazë, një libër i tërë dhe veçohet me autonominë dhe mbylljen e tij (madje, edhe ndonjëherë kur, për shembull, mbetet në gjysmë). Dykro dhe Todorov në “Fjalor” thonë se studimi i tekstit nuk reduktohet vetëm me

analizën e diskursit që konsiston në prerjen e tekstit në elemente që grupohen në klasën ekuivalente. (Rugova, Rugova – Sejdiu 2015:38).

Për këtë punim si shembull tipik kemi sjellë idenë kur disa njerëz duan të gatujnë, dhe nëse ata do të bëjnë çokollata ose ëmbëlsira, për shembull, ata vendosin të gatujnë një tortë, ata duhet të marrin disa njohuri se si ta bëjnë këtë. Për shembull, nëse vendosni të krijoni një tortë me çokollata, ju mund të kërkoni një recetë për atë tortë, ta përdorni atë recetë për të gjetur se çfarë përbërësish ju duhen dhe më pas të mësoni se si t'i vendosni përbërësit së bashku në mënyrë të saktë për të bërë një tortë të përsosur. Një recetë, e cila na mëson për të bërë një tortë është një shembull i mirë i një teksti joletrar.

Ideja kryesore e një teksti përmbledh idenë ose temën e përgjithshme, se çfarë informacioni teksti po përpiqet të përcjellë tek lexuesit, pasi që lexuesit janë ata që vlerësojnë idetë. Meqenëse tekstet joletrare kanë tendencë të jenë të shkurtra dhe të kuptueshme, ideja kryesore zakonisht shprehet në titull ose nëntitull, ose në paragrafin e parë. Për shembull, në titullin e editorialit “The Guardian”.

'Pamja Guardian mbi ndryshimet klimatike, tregon lajme të mira - por jo mjaft të mira'. Editoriali ka të bëjë me parashikimin e kohës dhe kushteve klimatike.

Ky editorial shumë qartë e përmbledh idenë kryesore të artikullit: “Ajo që po bëhet për të ndaluar ndryshimet klimatike është e mirë, por ka shumë punë që duhet bërë. Njëmbëdhjetë nga 12 muajt e fundit kanë qenë më të ngrohtat në rekord.”

Informacioni i gazetave dhe revistave, është i rëndësishëm sepse e bën idenë kryesore të lehtë për t'u gjetur.

Çështja e shqyrtimit dhe përcaktimit të veçantive të tekstit letrar dhe joletrar, përkatësisht të strukturës gjuhësore dhe të strukturës gjuhësore poetike lidhet me dy konceptet themelore: gjuhë dhe letërsi. (Nikë - Berisha, Berisha 2017:73) Pasi që gjuha dhe letërsia janë të ndërlidhura njëra me tjetrën, ky koncept është thelbësor për studimin e gjuhës dhe letërsisë. Për shkak të natyrës universale të gjuhës dhe letërsisë, lidhjet dhe transferimi ekzistojnë brenda dhe nëpër narracione. Kjo lejon eksplorimin e gjuhës dhe marrëdhëniet midis tekstit, krijuesit dhe audiencës.

Sa i përket tekstit letrar, funksioni i letërsisë nuk është vetëm të shpalosë ndonjë eksperiencë individuale; nëse poeti s'mund të flasë

vetëm për vete, atëherë kjo do të jetë vetëm mjet: ai nuk na paraqet vetëm pikturën e dashurisë së tij, por disa ide të kategorisë së Dashurisë. Ndjenjat dhe situatat që na shpalosin atë çka mund të dihet për karakterin dhe për rrethanat e jetës së tyre. (Guiraud, 1997:30).

Përfundimi

Ekziston një metodë klasike në të cilin mund të dallohen tekstet letrare dhe joletrare. Në kontekstin e studimeve të letërsisë klasike, tekstet letrare iu referohen më shumë elementeve stilistike, dhe komunikimi i tyre mund të shprehet në mënyrë të konsiderueshme edhe me metafora dhe simbolika të ndryshme. Një tekst i pasur me metaforë dhe simbolikë do të japë kuptime të drejtpërdrejta dhe figurative dhe do të strehojë tema më të thella dhe më të shtresuara.

Elementi i kronologjisë është domethënës, sepse kohët si e tashmja, e kaluara dhe e ardhmja mund të përdoren për të shërbyer qëllime më të mëdha sesa shkaku dhe efekti, përpara dhe pas renditjes së ngjarjeve. Kronologjia mund të zhvillojë unitet ose të krijojë fragmentim. Karakterizimi psikologjik, i cili e bën personazhin më të rëndësishëm sesa veprimet e personazhit, zhvillon dhe ekspozon proceset mendore, njohëse dhe emocionale që ndërtojnë ose kufizojnë marrëdhëniet, nxisin apo motivojnë, sjellin lumturi dhe fat ose dëshpërim dhe ankth.

Ndërsa te tekstet jo-letrare kronologjia është e vërtetë.

BIBLIOGRAFI

- Guiraud Pierre (1997). *Stilistika*, e përkthyer. *La Stilistique, Presses Universitaires de France, Paris 1967*.
- Rugova, Bardh (2009). *Gjuha e gazetave*. Koha, Prishtinë.
- Rugova, Rugova- Sejdiu. Bardh, Lindita (2015). *Hyrje në gramatikën e tekstit të gjuhës shqipe*. Trembelat, Prishtinë.
- Vaux, Bert, Cooper Justin (2003). *Introduction to Linguistic Field Methods*.
- Berisha Nikë Anton, Berisha Labinot (2017). *Ligjërime rreth tekstit letrar poetik*. Faik Konica, Prishtinë.

